

البمیزده اولان اثر ، دده قورقوت داستانلارینین ساده لشمیش متنی دیر. ادبیات خزینه میزین بیر نمونه سی اولان بو کتاب دونیانین ان گوزل فولکلوریک نمونه لری سیراسیندان سایلییر. بو مجموعه ده داستانلارین متنی اسکی دیلیمیزدن بوگونکو دیلیمیزه ساده لشییدیر. اثر ۴ جلدده حاضرلانیپ و بیرینجی دفعه اولارق چاپا وئریلییر.

مجموعه میزین چاپ حقّی قورونور آنجاق ائل صنعتکارلاریمیز و حورمتلی آشیقلار حاضرلادیقیمیز داستانلار ائله جه ده بو مجموعه ده گلن شعرلره هاوا بسته له یرک اونلاری اؤز مجلس لرینده اوخویا بیلرلر.

اسدی

دده تورقوت داستان لاری

۴ جلدده

بیرینجی جلد:

اؤن یازی

مقدمه

دیرسه خان اوغلو بوغاج خان داستانی

معاصرلشدیرن: بهرام اسدی

اسدی، بهرام. ۱۳۳۳ - معاصرلشدیرن
دده قورقوت داستانلاری / یازا، اورمیه: ۱۳۸۴ -

ج: عکس، نمودار
ISBN 964-8546-45-2

نهرستویسی بر اساس اطلاعات نیا.

ترکی آذربایجان.

کتابنامه.

مترجمات: ج. ۱

لزن یازی. مقدمه. دیرسه خان اوغلو یوفاچ خان داستانی. —

ج. ۱ (چاپ اول: ۱۳۸۴) ISBN 964-8546-46-0

۱. نلسانه‌ها و قصه‌های آذربایجان.

الف. عنوان

۳۷۷۲۰۹۵۵۲

GR۲۹۰۷۳۵۵۴

۷۷۹-۶۸۸۹

کتابخانه ملی ایران

کتابین آدی دده قورقوت داستانلاری - ۱
یازان فولکلوریک بیر اثر دیر (کتاب دده قورقوت)
معاصرلشدیرن بهرام اسدی
حروف دوزن خویان - حسین محمیدی
چاپ نویسی و تاریخی بیرینجی چاپ ۱۳۸۴
تیراژ ۵۵۰۰
ناشر یاز نشریاتی
چاپ اورمیه
قابیلین اوزو دده‌نین میماسی: یعقوب مطلوبی، خط: سیاوش باغبان
صحیفه سایی

ساتیشی ۶۰۰ تومن

ISBN: 964-8546-46-0 شابک جلد ۱: ۴۶-۸۵۴۶-۹۶۴

ISBN: 964-8546-45-2 شابک حورهای ۲: ۴۵-۸۵۴۶-۹۶۴

اورمیه - خیابان مدنی ۱ کوی ۱۶ پلاک ۱۰۳ انتشارات یاز تلفاکس ۲۷۶۴۲۹۵-۴۴۱

دده میز قورقوت:

اوغوز ائل لرینین آغ ساققالی ایدی آغزی دعالی ایدی دده میز قورقوت
 اونا دئمه یینجه ایش گورمز دیلر سوزو صفالی ایدی دده میز قورقوت
 الینده قوپوزو گسزر اوغوزدا دوز گلمه یین ایشی دوزر اوغوزدا
 اوغوزون آدی نی بزر اوغوزدا دیلی نوالی ایدی دده میز قورقوت
 ایش لر یتیشنده هر واخت ناچارا قالاندا ائل - اوبا ایشده بی چارا
 هر بیر ناچار ایشه اندردی چارا ایشه چارالی ایدی دده میز قورقوت
 هنج واخت گورونمهدی اونون خطاسی چون الده وار ایدی حقدن بوتاسی
 هنج زمان اولمادی ائلین آتاسی^(۱) ائلین آتاسی ایدی دده میز قورقوت
 الفتی وار ایدی بیزیم دیل ایله چوخ مهربان ایدی بیزیم ال ایله
 هنج اوزگه دگیلدی بیزیم ائل ایله بو ائل - اوبالی ایدی دده میز قورقوت
 آیریلما دی ائلین ماتم تویوندان سوروشسان اسدی اصل - سویوندان
 آذربایجانلی ایدی بایات بویوندان دئمه هارالی ایدی دده میز قورقوت

۷۸/۵/۳۰ - آورمو

بو مجموعه ۱۲ داستان دیر:

- ۱- دیر سه خان اوغلو بوغاج خان داستانی
- ۲- سالور قازانین اتوینی ییغدیрма داستانی
- ۳- بای بورابگ اوغلو بامسی بشیره ک داستانی
- ۴- قازان بگ اوغلو اوروز بگین دوستاق اولدوغو داستان
- ۵- دوخاقوجا اوغلو دهلی دومرول داستانی
- ۶- قانلی قوجا اوغلو قانتورالی داستانی
- ۷- قازلیق قوجا اوغلو یگنکین داستانی
- ۸- باسات تپه گوزو اولدوردوگو داستان
- ۹- بکیل اوغلو ایمرانین داستانی
- ۱۰- اوشون قوجا اوغلو سئیره کین داستانی
- ۱۱- سالور قازان دوستاق اولوب اوغلو اوروز اونو قورتاران داستان
- ۱۲- دیش اوغوز ایچ اوغوزا عصیان اندیب بشیره ک اولدوگو داستان

ایچینده کی لر

صمیفه	عنوان
۱	اؤن یازی
۲	اوغوز کیم دیر
۴	دده قورقوت داستانلارینین مضمونو
۵	دده قورقودون داستانلاردا اولان تصویری
۶	دده قورقوت تاریخده
۷	داستانلارداکی خان
۸	داستانلاردا اوغوز طایفالارینین تصویری
۱۱	داستانلار ایله تاریخی حادثهلرین توتوشدورماسی
۱۲	اوغوز زمانی نین گشیم لری و ائولری
۱۲	اوغوزدا آد قویما و اوخ آتما مراسمی
۱۳	اوغوزون باشقا رسم لریندن
۱۳	اوغوزون یاشادینی یشرلر
۱۵	اوغوزلارین قیافه لری
۱۵	اوغوزلاردا یازیب - اوخوماق
۱۶	بؤیوک آغاچ
۱۷	کتاب دده قورقودون دیلی

- ۱۷ کتاب دده قورقودون اوستونده آپاریلان ایشلر
- ۱۸ بو مجموعهده گؤرولن ایش
- ۲۰ شعرلرین اوستونده آپاریلان ایش
- ۲۱ مقدمه
- ۲۷ دیرسه خان اوغلو بوغاج خان داستانی

علاوه لار

- 2 بیرینجی داستانین شعرلرینین وزنی
- 4 سؤزلوک

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم و به نستعين

رسول عليه السلام زمانينا ياخيرين بايات قبيله سيندن دده قورقوت دئييلن بير كيشى چيخدى او كيشى اوغوزون ائلجه بيلنى ايدى هر نه دئسه اولاردى غيبدن مختلف خبرلر وئوردى حق تعالا اونون اوره گينه الهام ائردى .
دده قورقوت دئدى:

آخر زماندا خانليق (حكومت) قايسى ^(۱) قبيله سينه چاتار و كيمسه ال لرئندن آلاماز

آخر زمان اولوب قیامت قوپونجا. بو دئیگی عثمان^(۱) نسلی دیر بئلهجه دؤوران سوروب گئده جکدیر و یننه بونا بنزر سۆزلر دئدی.

دده قورقوت اوغوز قۇومونون مشکل لرین حل ائدردی هر نه ایش اولسا دده قورقودا دئمه یننجه ائله مزدیلر . هر نه بویورسا قبول ائدردی لر سۆزون توتوب تمام - کمال عمل ائدردی لر .

دده قورقوت دئمیشدی :

آللاه - آللاه یننجه ایش لر یتیرمز ، قادر تانری وئرمه یننجه ایگیت بگ اولماز ، از لدن یازیلماسا بئده نین باشینا قضا گلمز . اجل وقتی یتیشمه یننجه کیمسه اۆلمز ، اۆلن آدام دیر یلمز . چیخان جان دالی قاییتماز ، بیر ایگیدین بۆیوک بیر داغین زیروه سینه قدر مالی اولسا یننه ده ییغار چالیشار آرتیغین ایستر آنجاق قسمتیندن آرتیق یتیه یلمز . سولار نه قدر جوشوب داشسا دئیز اولماز ، تکبرلوک ائله ینی تانری سنومز ، کۆنلنلن اوجا توتان کیشی ده دولت اولماز ، یاد اوغلو ساхлаماق ایله اوغول اولماز . قره ائششک باشینا اۆیهن وورسان قاتیر اولماز ، قوللو قچویا دؤن گئیدیرسن خاتین اولماز . شاپان - شاپان قارلار یاغسا یازا قالماز ، قالین گۆی چمن پاییزا قالماز ، اسکی پامیق بئز اولماز ، قاری دوشمن دوست اولماز ، بؤیوک آتا قییمایینجا یول آلینماز ، قاراپولاد اوز قیلینجی چالما یننجا قنیم دؤنمز ، کیشی مالینا قییمایینجا آدی چیخماز ، قیز آنادان گۆرمه یننجه اۆیود آلماز ، اوغول آتادان گۆرمه یننجه سفره آچماز ، اوغول آتانین بسله دیگی دیر ایکی گۆزونون بیر ی دیر ، اوغول دولتی اولورسا آتانین اوجاغی نین

كۆزودور ، اوغول داحى ئىيله سىن بابا اولوب مال قالماسا ، بابا مالىندان نه فايده باشدا
دولت اولماسا ، دولتىز شۆيندن آلاھ ساخلاسىن ! اى خان !
دده قورقوت يشنه دنمىشدى :

سرعتلى يئىسهده قازلىق آتا نامرد ايگيت مينه يىلمز مينىلمگىندن مينىلمه مگى
ياخشى دير ، چاليب - كسر بير قىلىنچى مختلر چالينجا چالينماغى ياخشى دير ،
ووراغان بير ايگىده اوخ ايله قىلىنچ يئىنه بير چوماق ياخشى دير ، قوناغى گلمه يىن بويوك
انولر يىخىلسا ياخشى دير ، آت يئمه يىن آجى اوتلار بيتمه سه ياخشى دير ، آدام ايچه
يىلمه يىن آجى سولازىن سوزمه مكلىرى سوزمكلىرىندن ياخشى دير ، آتا آدىنى اوجالتمايان
آلچاق بير اوغولون آتا بلىندن دوشمه مگى دوشمگىندن ياخشى دير ، اونا آناسى زحمته
دوشونجه دوشمه سه ياخشى دير ، آتا آدىن يايماغا دولتلى اوغول ياخشى دير ، بو دونيادا
يالان سۆز اولماسا ياخشى دير ، دوزگون لر يوز ياشا دولسالار ياخشى دير ، دوخسان ياشينا
دولاسىز. حق سىزه يامانلىق وئرمه سىن دولتىنيز پاينده اولسون ! اى خان !

دده قورقوت بير داھا دنمىش گۆره ك نه دنمىش اى خان !

گنده - گنده يئىرىن اوتلاق لارىن مارال بىلر (اوتلو اولان يئرلر تانيار) ، داغ
دوشونده كى چمن لرىن يئىرىن دايچا بىلر ، بىرى - بىرىندن آرالى يوللار لارىن ايزىن دوه بىلر ،
يئىددى دره قوخلار لىنى تولكو بىلر ، اوغولون كىمدن اولدوغون آنا بىلر ، كىشى نىن آغىر -
يونگول لوگون آت بىلر ، آغىر يوكل لرىن زحمتىن قاتىر بىلر ، هانسى يئرده سو آئارى
اولدوغون چاير بىلر ، غافل باش آغرى سىنى بئىىن بىلر ، قولجا قوپوز گۆتوروب انلدىن -
ائله ، بگدىن - بگه اوزان (آشيق) گزر ، كىشى لرىن مردين نامردين اوزان بىلر ، ائلىتىزده
چاليب - اوخويان اوزان اولسون آزىب گلن قضانى تانرى آذرير سىن ، اى خان !

دده قورقوت بیر داها دئمیشدی گۆرهک ای خان نه دئمیشدی؟

آغیز آچیب تعریف اثتسم باشیمیزین اوستونده تانری گۆزل دیر ، تانری نین دوستو دین سروری محمد گۆزل دیر ، محمدین ساغ یانیندا نماز قیلان ابوبکر صدیق گۆزل دیر ، اوتوز جزه قرآنین آخری «عم» گۆزل دیر ، هجاسی ایله دوز اوخونسا یاسین گۆزل دیر ، قیلینچ چالان دینی آچان شاه مردان علی گۆزل دیر ، علی نین اوغول لاری پیغمبرین نوله‌ری کربلا چؤلونده یزیدی لر الینده شهید اولان حسن ایله حسین ایکی قارداش گۆزل دیر ، یازیلیب دوزولوب گۆیدن گلن تانری علمی قرآن گۆزل دیر ، او قرآنی یازیب - دوزن علما لر ، بیچیم وئرن عالم لر سروری عقان اوغلو عثمان گۆزل دیر ، آلهچاق یترده دوزلمیش تانری ائوی مکه گۆزل دیر ، او مکه یه ساغ گیریپ سلامت چیخان صدقی بوتون حاجی گۆزل دیر ، آرخایین لئق گونونده (امن - امانلیق دا) جمعه گۆزل دیر ، جمعه گونونده اوخونان خطبه گۆزل دیر ، قولاق وئریپ ائشیدنده امت گۆزل دیر ، مناره دن دانیشاندا فقیه گۆزل دیر ، دیزی اوسته باش قویماغا حلال گۆزل دیر ، دولولوغوندان (باشی) آغارسا بابا گۆزل دیر ، آغ سودون دویونجا امیزدیر سه آنا گۆزل دیر ، یاناشیپ یولا گئدنده قره بوغور (ارکک دوه‌نین جوانی) گۆزل دیر ، ایستک لی قارداش گۆزل دیر ، الوان اولاراق ائوین یانیندا تیکیلسه گردک گۆزل دیر ، اوزون بیر اوتاق گۆزل دیر ، اوغول گۆزل دیر ، هامیسینا بنزمه‌ین جمله عالم‌لری یارادان آلاء تانری گۆزل دیر ، او تعریف ائتدیگیم اوجا تانری دوست اولوبان مدد یتتیرسین ، ای خان !

اوزان دئییر :

آروادلار دۆرد جورده‌یر بیرسی سولدوران سوی دور بیرسی دولدوران توپ دور
بیرسی ائوین دایاغی دیر بیرسی نجه دئیهرلر بایاغی دیر اوزان ! ائوین دایاغی اودورکی

چۇلدىن - بىباباندىن بىر قوناق گىلسە كىشىسى ئۆدەۋالماسادا اونو يىتىدىردى ، اىچىردى ،
 آغىرلايىار ، غىزىلەير ، يولاسالار او عايشە - فاطمە تىرە سىندىن دىر اى خان ، او مىن ياشىنا
 دولسون سىنىن او جاغىنا بىلە آرواد گىلسىن . گىلدىك اونا كى سولدىوران سۈى دور سحر
 اولونجا يىرىندىن دورار الين - اوزون يومايش دوققوز ياغلى چۆرەك ايلە بىر كۈپە
 يوغورت (قاتىق) گۆتۈرر دويونجا تىخار ، باسار ، يىشەر الين بۇيرونە ووروب دئەر : " بو
 انوى خارا با قالسىن ارە گلندىن بويا نا قارىم دويما دى ، اوزوم گولمە دى آياغىم باشماق
 اوزوم ياشماق گۆرمە دى آە نە اولار بو اۆلە ايدى بىر آيرىسىنا گىندە ايدىم اىستە دىك لرىمى
 يىرىنە يىتتەر ايدى : اونون كىمى نىن اوشاقلارى يىتمە سىن ، اى خان ! سىنىن او جاغىنا بىلە
 آرواد گىلمە سىن . گىلدىك اونا كى دولدىوران توپ دور تىپىك ايلە يىرىندىن دورار الين -
 اوزون يومايش اوبانىن او اوجوندىن بو اوجونا ، بو اوجوندىن او اوجونا چارپىشپىرار
 اوجاق آلىشىدىرار . گىزلىن سۆزلەر قولاق آسار گون اورتايا قدر گىز گون اورتادان سونرا
 انوۋ گلر گۆرركى اوغرو ايت ، يىكە دانا انوئىنى بىر - بىرىنە قاتمىش انو تويوق نىنىنە
 جامىش دامىنا دۇنموش قونشولارىنى چاغىرار كى " قىز زلىخا ، زىيدە ، اورويدە ، جان قىز ،
 جان پاشا ، آينا مىلىك ، قوتلو مىلىك ، اۆلمگە ، ايتىمگە گىتمە مىشىدىم ياتاجاق يىرىم گىنە بو
 خراب قالمىش ايدى . نە اولاردى منىم انوئىمە بىر لحظە باخايدىز قونشو حقى تانرى
 حقى دىر " دئەر بونون كىمى آروادلار بىن اوشاقلارى يىتمە سىن ! سىنىن او جاغىنا بىلە آرواد
 گىلمە سىن ! گىلدىك اونا كى نىچە دئەرلر باياغى دىر انوئىنە چۇلدىن - بىباباندىن بىر قوناق
 گىلسە ارى ئۆدەدە اولسا اونا دئسە دور چۆرەك گىتەر يىشەك بودا يىنسىن ياخود دئسە كى
 پىشمىش چۆرە گىن بقاسى اولماز يىتمك لازم دىر آرواد دئەر : " نىلەيىم ؟ بو خارا بادا اون
 بوخ ، الك بوخ ، دۈدە كى ھلە دگىر ماندىن گىلمە يىب نە گىلر سە منىم بودوما گىلسىن . " الين

دالینا و ورار بۇیرون اونلارا کوره گین ارینه دۇندەرر . مین یۈز دئسن بیرینه محل قویماز
 ارین سۆزونو قولاغینا سالماز . او نوح پیغمبرین اتششگی اصلیندن دیر . اوندان داحی ای
 خان آلاء ساخلا سین ! سنین اوجاغینا بئله آرواد گلمه سین .